

Белоусова Наталья Владимировна,
кандидат географических наук, доцент
Скоростецкая Ольга Александровна

Национальный авиационный университет, Киев, Украина,
e-mail: belousova-69@ukr.net
Национальный авиационный университет, Киев, Украина,
e-mail: lilamirinda@icloud.com

ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСТЬ – ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИЙ МАЙДАНЧИК ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО РЕАБІЛІТАЦІЙНО-СОЦІАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Мета. Розглянути апробаційний проект з розвитку та впровадження інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму, де експериментальним майданчиком виступає Черкаська область, яка має достатній природно-ресурсний (465 об'єктів природно-заповідного фонду області, які можна використати для реабілітаційної діяльності) та рекреаційно-туристичний потенціал для організації та практичної реалізації реабілітаційної допомоги людям з інклюзією завдяки туристичним послугам.

Методика. Використані аналітичний, порівняльно-географічний та синтетичний методи.

Результати. Проаналізовані попередні наукові дослідження з ресурсно-рекреаційного, санаторно-курортного та оздоровчого напрямів дослідження Черкаської області, в якій активно впроваджується інклюзивний туризм. Визначені напрями інклюзивної реабілітації, основні реабілітаційні функції туризму у вигляді блок-схеми впровадження ІРСТ в систему реабілітаційних послуг Черкаської області та з'ясовано фактори, що обмежують або впливають на можливість організації інклюзивного туризму. Запропонована типова структура розробки та реалізації регіональних цільових програм у галузі інклюзивного туризму. Такі моделі допоможуть зрозуміти сутність і структурність даного регіонального проекту, в якому вперше пропонується комплексна допомога у вигляді туристичних послуг (фізична, психологічна, реабілітаційна, оздоровчо-лікувальна, спортивна та ін.) із застосуванням фахової медичної допомоги. Надана інформація про перспективність результатів проведення експериментального проекту в Черкаській області, на прикладі якого можна визначити проблеми та змоделювати перспективи розвитку та впровадження інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму в Україні.

Наукова новизна. Коротко проаналізовані ті сфери людської діяльності, які стосуються до процесу реабілітації в межах експериментальної території, а саме: туристично-екскурсійна діяльність з інклюзивними туристами, особливо з людьми з інвалідністю, які є найбільш неадаптованими до сучасного життєсприйняття, робота реабілітаційних центрів, наявність матеріально-технічної бази та ін. Запропонована типова структура розробки та реалізації регіональних цільових програм у галузі інклюзивного туризму.

Практична значимість. Матеріали публікації можуть бути використані під час навчального процесу у вищих навчальних закладах, що здійснюють підготовку фахівців для української туристичної індустрії, практичній діяльності туристичних операторів і агенцій, в процесі роботи департаментів та фахових установ, які стосуються до туристичної системи надання послуг або до процесів вивчення питань впровадження інноваційних технологій у туристичну сферу України.

Ключові слова: туризм, експериментальний проект, реабілітація, люди з інвалідністю, інклюзивні туристи, реабілітаційні функції туризму, природні ресурси, рекреаційно-туристичний потенціал.

Белоусова Наталья Владимировна,
кандидат географических наук, доцент
Скоростецкая Ольга Александровна

Национальный авиационный университет, Киев, Украина,
e-mail: belousova-69@ukr.net
Национальный авиационный университет, Киев, Украина,
e-mail: lilamirinda@icloud.com

ЧЕРКАССКАЯ ОБЛАСТЬ – ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНАЯ ПЛОЩАДКА ВНЕДРЕНИЯ ИНКЛЮЗИВНОГО РЕАБИЛИТАЦИОННО-СОЦИАЛЬНОГО ТУРИЗМА В УКРАИНЕ

Цель. Рассмотреть апробационный проект по развитию и внедрению инклюзивного реабилитационно-социального туризма, где экспериментальной площадкой выступает Черкасская область, которая имеет достаточный природно-ресурсный (465 объектов природно-заповедного фонда области, которые можно использовать для реабилитационной деятельности) и рекреационно-туристический потенциал для организации и практической реализации реабилитационной помощи людям с инклюзией посредством туристических услуг.

Методика. Используются аналитический, сравнительно-географический и синтетический методы.

Результаты. Проанализированы предыдущие научные исследования по ресурсно-рекреационному, санаторно-курортному и оздоровительному направлениям исследования Черкасской области, в которой активно внедряется инклюзивный туризм. Определены направления инклюзивной реабилитации, основные реабилитационные функции туризма в виде блок-схемы внедрения ИРСТ в систему реабилитационных услуг Черкасской области и определены факторы, ограничивающие или влияющие на возможность организации инклюзивного туризма. Такие модели помогут понять сущность и структурность данного

регионального проекта, в котором впервые предлагается комплексная модель оказания помощи в виде туристических услуг (физическая, психологическая, реабилитационная, оздоровительно-лечебная, спортивная и др.), с применением профессиональной медицинской помощи. Предложена типовая структура разработки и реализации региональных целевых программ в области инклюзивного туризма. Предоставлена информация о перспективности результатов проведения экспериментального проекта в Черкасской области, на примере которого можно выявить проблемы и смоделировать перспективы развития и внедрения инклюзивного реабилитационно-социального туризма в Украине.

Научная новизна. Коротко проанализированы те сферы человеческой деятельности, которые касаются процессов реабилитации в пределах экспериментальной территории, а именно: туристско-экскурсионная деятельность с инклюзивными туристами, особенно с людьми, имеющими инвалидность, которые являются наиболее неадаптированными к современному жизневосприятию, работа реабилитационных центров, наличие материально-технической базы и др. Предложена типовая структура разработки и реализации региональных целевых программ в области инклюзивного туризма.

Практическая значимость. Материалы публикации могут быть использованы в учебном процессе в высших учебных заведениях, осуществляющих подготовку специалистов для украинской туристической индустрии, практической деятельности туристических операторов и агентств, в процессе работы департаментов и профессиональных учреждений, которые имеют отношение к туристической системе предоставления услуг или процессов изучения вопросов внедрения инновационных технологий в туристическую сферу Украины.

Ключевые слова: туризм, экспериментальный проект, реабилитация, люди с инвалидностью, инклюзивные туристы, реабилитационные функции туризма, природные ресурсы, рекреационно-туристический потенциал.

UDC 378.1:615.825

<https://doi.org/10.17721/2308-135X.2019.53.35-44>

Bielousova Natalya Vladimirovna,
Candidate of Geographical Sciences, Associate Professor
Skorostetska Olha Alexandrovna

National aviation University of Kyiv, Ukraine,
e-mail: belousova-69@ukr.net
National aviation University of Kyiv, Ukraine, e-mail: hilamirinda@icloud.com

CHERKASY REGION – THE EXPERIMENTAL FIELD FOR THE OF IMPLEMENTATION OF INCLUSIVE REHABILITATION – SOCIAL TOURISM IN UKRAINE

Purpose. Consider a pilot project for the development and implementation of inclusive rehabilitation and social tourism, where the experimental site is Cherkasy region, which has sufficient natural resources (465 objects of the region's nature reserve fund that can be used for rehabilitation activities) and recreational and tourist potential for organizing and the practical implementation of rehabilitation assistance to people with inclusion through tourism services.

The technique. Analytical, comparative geographic and synthetic methods are used.

Results. The previous scientific researches in the resource-recreational, sanatorium and health-improving areas of research of the Cherkasy region, in which inclusive tourism is actively introduced, are analyzed. The directions of inclusive rehabilitation, the main rehabilitation functions of tourism in the form of a block diagram of the introduction of IRST in the system of rehabilitation services in the Cherkasy region are identified and factors limiting or affecting the possibility of organizing inclusive tourism are identified. Such models will help to understand the essence and structure of this regional project, which for the first time offers a comprehensive model of assistance in the form of tourism services (physical, psychological, rehabilitation, health-improving, sports, etc.), using professional medical care. A typical structure of the development and implementation of regional targeted programs in the field of inclusive tourism is proposed. Information is provided on the prospects of the results of a pilot project in the Cherkasy region, on the example of which one can identify problems and model the prospects for the development and implementation of inclusive rehabilitation and social tourism in Ukraine.

Scientific novelty. Briefly analyzed are those areas of human activity that relate to rehabilitation processes within the experimental territory, namely: tourist-excursion activities with inclusive tourists, especially people with disabilities, who are mostly doesn't adapted to modern life perception, the work of rehabilitation centers, the availability of material and technical base, etc. A typical structure of the development and implementation of regional targeted programs in the field of inclusive tourism is proposed.

Practical significance. Publication materials can be used in the educational process in higher educational institutions that preparing specialists for the Ukrainian tourism industry, the practical activities of travel operators and agencies, in the process of work of departments and professional institutions that are related to the tourism system of providing services or processes of studying the implementation of innovative technologies in the tourism sector of Ukraine.

Key words: tourism, pilot project, rehabilitation, people with disabilities, inclusive tourists, rehabilitation functions of tourism, natural resources, recreational and tourist potential.

Постановка проблеми. Останнім часом сучасний туризм став дієвим важелем в історичному, політичному, духовному та культурному розвитку України, тому часто

розглядається як динамічна сфера, яка може стрімко розвиватись при наявності певних соціоекономічних умов. У такому контексті особливого значення набуває розвиток регіонального туризму. В якості експериментального майданчика з розвитку та впровадження нового напрямку туризму як інклюзивний реабілітаційно-соціальний туризм, ми пропонуємо звернути увагу на Черкащину з її величним історичним минулим і потужним рекреаційно-туристичним потенціалом.

Від початку 1991 р. в Черкаській області було окреслено стратегічні напрямки розвитку туристичної галузі: формування ефективних правових, організаційних та соціально-економічних засад реалізації державної політики у сфері туризму і курортів, збереження та раціональне використання туристичних і курортних ресурсів, стимулювання розвитку сільського, ділового, пізнавального та інших видів туризму, створення європейських стандартів для надання якісних послуг у галузях розміщення, споживання, торгівлі й транспорту. Найбільш успішно вона проводилася у сфері охорони пам'яток, краєзнавчій діяльності, створенні програм розвитку інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму, під яким ми розуміємо комплексну допомогу людям з інклюзією (соціальна група: пенсіонери, багатодітні сім'ї, вагітні жінки та ін.; група людей з інвалідністю різних нозологій; група людей з «синдромом війни»), де особлива увага приділяється людям з інвалідністю [2, с.43-48].

Для практичної реалізації Програми з впровадження інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму на державному рівні, необхідний процес комплексної апробації результатів у вигляді розробки методики та рекомендацій щодо надання професійних послуг інклюзивним туристам, з урахуванням матеріально-технічної бази, природно-ресурсного та рекреаційно-туристичного потенціалу. Таким експериментальним майданчиком з 2016 р. виступає Черкаська область, яка має 465 об'єктів природоохоронного значення, значний масив історико-культурної спадщини, природні ресурси, діючу реабілітаційно-оздоровчу матеріально-технічну базу, що в повному обсязі можна використати для впровадження та подальшого розвитку інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи світовий досвід (Австрія, Швеція, Німеччина, Франція, країни Азії: Японія, Казахстан та ін.) упровадження різного рівня програм із розвитку інклюзивної освіти, інклюзивного туризму, адаптації до сучасного соціуму людей з інклюзією з різними нозологіями, розвитку соціальних проектів щодо комфортного або доступного середовища, ми з'ясували, що інклюзивний реабілітаційно-соціальний туризм, на сьогодні є актуальним і перспективним для розвитку та подальшого впровадження в реабілітаційну систему України. На перший план, в даному випадку, виступає наукове теоретико-методологічне обґрунтування проблематики та її практично-рекомендаційна складова, яку пропонували науковці різних сфер людської діяльності, в тому числі й географи.

Протягом останнього десятиліття вітчизняні науковці, зокрема С. Богданов, Г. Гаврюшенко, А. Колупаєва, Н. Найда, Н. Софій, І. Ярмошук та ін., присвячують свої праці дослідженням проблеми залучення осіб з особливими потребами до навчання в освітніх закладах, їхньої реабілітації та соціалізації до суспільних норм.

Проблеми ресурсно-рекреаційної сфери, а також питання розвитку та функціонування санаторно-курортних й оздоровчих підприємств висвітлені в публікаціях М.В. Багрова, Л.О. Багрової, О.О. Бейдика, М.П. Крачила, О.О. Любіцевої, М.С. Мироненка, О.О.Мінца, Л.І.Мухіної, С.В. Панкової, І.І. Пірожника, М.М. Поколодної, С.І.Поповича та інших.

Різномісними дослідженнями території Черкаської області на предмет її рекреаційно-туристичного та реабілітаційно-оздоровчого потенціалу займались: у напрямі *розвитку соціального туризму* – Козловський Є. В. - кандидатська дисертація за темою «Державне регулювання в галузі туризму: становлення та розвиток в Україні» [10], Сушко Н. В. - кандидатська дисертація за темою: «Історичні місця та розвиток туризму на Черкащині (90-ті роки ХХ ст. – початок ХХІ ст.)» [14]; з *краєзнавчої тематики досліджень* цікавими є роботи – *краєзнавчий довідник* «Черкащина в легендах та переказах» [6], розділ енциклопедії українознавства «Суботів Хмельницьких» [8], низки статей, найбільш цікавими з яких є стаття «Проблеми охорони культурного наследия Украины на современном этапе» [7]; з напрямку *туризму як особливому соціально-економічному феномену ХХ-ХХІ ст.* - наукова стаття «Стан і перспективи розвитку туризму в Україні» [15, с.4-8]; навчальний посібник «Організація туристичної діяльності в Україні» [9], які з'ясували сутність, функції та механізми соціалізації туризму, зародження, становлення, еволюцію і основні напрямки його розвитку; проблематикою *створення якісного туристсько-екскурсійного продукту*, який представлений туристсько-краєзнавчим маршрутом по державному історико-культурному заповіднику «Трипільська

культура» автором Нераденко Т.М. з назвою «Дивосвіт Трипілля» [13, с.167-172], науковими статтями «Золоте туристичне кільце «Чигиринщини» [11, с.173-176], «Туристичні можливості села Лебедин (Шполянщина)» [16, с.218-223] та «Уманський костюл Успіня Богородиці: проблеми збереження та використання» [5, с.246-252].

Проблематика розвитку інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму висвітлювалась такими вченими як Н.Белоусова у статті «Науково-теоретичне обґрунтування розвитку інклюзивного туризму в Черкаській області» [2, с.43-48], у статті І. Борисової, В. Лепського, С. Макаренка, Л. Науменко, О. Семененко «Інклюзивний туризм як вид реабілітації: сучасні потреби інвалідів» [4, с. 23-26], які у своїх дослідженнях зробили акцент на питаннях оздоровлення та реабілітації осіб з інвалідністю, відповідно визначивши вимоги, що необхідно реалізувати при розвитку рекреаційних об'єктів інклюзивного призначення.

Але до цих пір дослідження носять розрізнений характер. Авторами наукових публікацій не була запропонована чітка типізація людей, які підпадають під статус людини з інклюзією, не розглянута можливість міждисциплінарного об'єднання форм, методів і прийомів надання реабілітаційних послуг за допомогою туристичної сфери, не проаналізований загальний стан готовності туристичних агенцій України розробити адаптовані маршрути та запропонувати свої послуги людям з різними типами інклюзії, не запропоновано комплексного підходу щодо забезпечення ефективної державної політики при формуванні умов розвитку інклюзивного туризму та створення безбар'єрного середовища туристських дестинацій.

Мета статті. Розглянути апробаційний проект з розвитку та впровадження інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму, де експериментальним майданчиком виступає Черкаська область, яка має достатній природно-ресурсний (465 об'єктів природно-заповідного фонду області, які можна використати для реабілітаційної діяльності) та рекреаційно-туристичний потенціал для організації та практичної реалізації реабілітаційної допомоги людям з інклюзією завдяки туристичним послугам.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Проекті, який розпочато у Черкаській області, вперше пропонується комплексна допомога у вигляді туристичних послуг (фізична, психологічна, реабілітаційна, оздоровчо-лікувальна, спортивна та ін.) із медичного, санаторно-курортного та оздоровчо-реабілітаційних опцій в сфері туристичного обслуговування, що максимально буде сприяти повноцінному та гармонійному відновленню людини, яка підпадає під класифікацію людей з інклюзією, її швидкій адаптації, незважаючи на наявність чи відсутність інвалідності [3].

В Україні ще 40 років тому урядовою постановою від 10.12.1977 р. був затверджений перелік і межі територій, що резервуються для організації зон лікування, відпочинку і туризму. Визначені тоді *зони лікування, відпочинку й туризму* (рекреаційні зони - райони, оздоровчі місцевості) актуальні і по сьогодні, у межах Черкаської області зокрема. Збережені природні місцевості Центральної України репрезентують території природно-заповідного фонду (ПЗФ) Черкащини. Кожна така територія має особливий малюнок ландшафту і представлена оригінальною сукупністю живописних краєвидів.

Території рекреації і природно-заповідного фонду Черкаської області, мають свої особливості та представлені: а) територіями і об'єктами ПЗФ загальнодержавного значення (22 об'єкти); б) ПЗФ Черкаської області (465 об'єктів). У межах природно-заповідних територій Черкаської області дозволена еколого-освітня, рекреаційна та туристична діяльність [3, с.42-48].

Враховуючи багатогранність реабілітаційної діяльності в Черкаській області в роботі з людьми, які підпадають під статус людей з інклюзією, завдяки залученню їх до туристичної сфери, ми спробували виділити основні напрями інклюзивної реабілітації (рис.1).

Передбачається, що інклюзивний реабілітаційно-соціальний туризм буде включати в себе основні реабілітаційні функції туризму: соціальну, психологічну, особово-орієнтовну, компенсаторну, оздоровчу та рекреаційну (рис.2).

На даний момент інклюзивна реабілітаційно-соціальна допомога є однією з найбільш неохоплених ніш українського туристського ринку. Тому актуальним є процес всебічного вивчення причин та факторів збільшення кількості людей, які відносяться до інклюзивних груп і доречним є обґрунтування теоретико-методологічної бази з новими підходами, методами та прийомами роботи в туристичній сфері.

Ураховуючи попередні світові дослідження з розвитку та впровадження інклюзивного туризму та дослідження, які проводяться в Україні, можна визначити та звести у таблицю 1 наступні *фактори*, що обмежують або впливають на можливість організації інклюзивного туризму (табл.1).

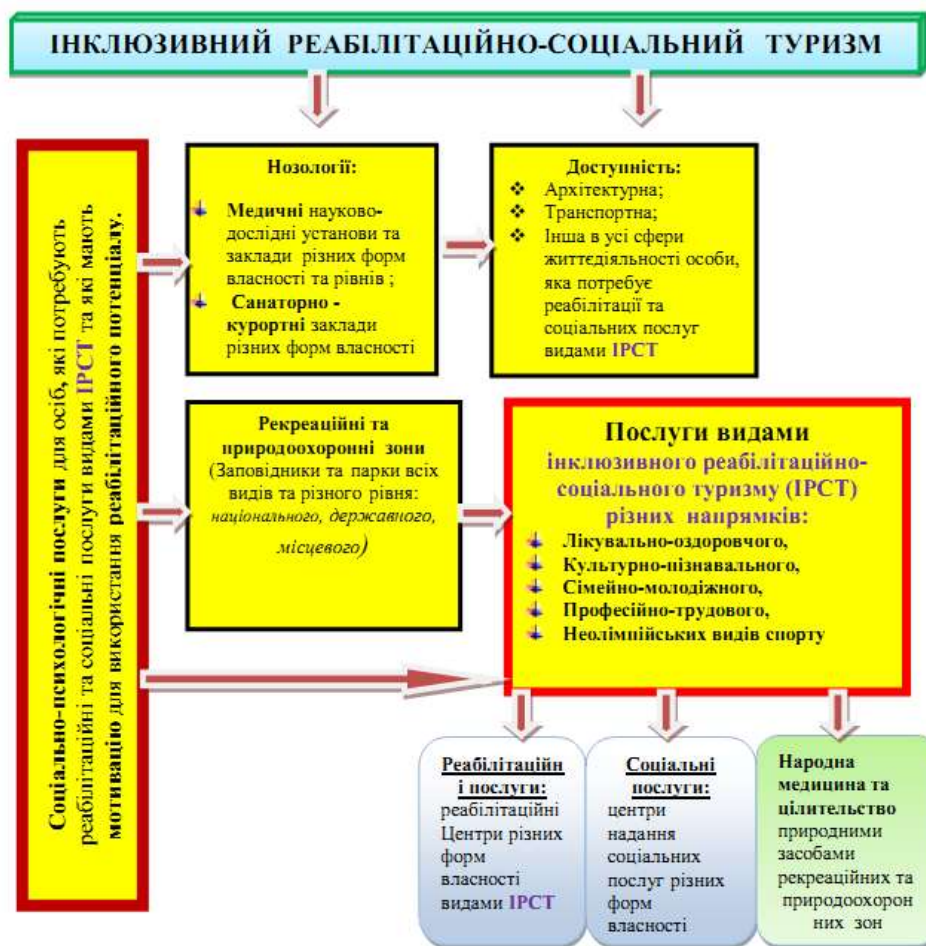

Рис.1. Блок-схема впровадження IPST в систему реабілітаційних послуг Черкаської області

Рис.2. Основні реабілітаційні функції туризму

Інклюзивний реабілітаційно-соціальний туризм, як вид реабілітації, може реально допомогти відновити фізичні та психоемоційні сили, покращити психологічне самопочуття, допомогти не фіксуватися на своїх соматичних відчуттях, і, залучаючись до ритму «нормального» існування, повного життєвого розпорядку, вийти з важкої стресової ситуації, пов'язаної із захворюванням і наслідками лікування, відчуті себе активним членом суспільства, потрібним людям, відчуті жагу до життя [3].

На даний момент в Черкаській області розроблена ціла низка цікавих туристично-екскурсійних маршрутів, які можна систематизувати за тематикою (оглядові та тематичні), місцем проведення (сільські й міські) та організаціями, які надають туристичний продукт: *державні*

організації; приватні й значна кількість малих туристичних фірм, які розробляють власні маршрути або використовують вже наявні. Позитивну роль у розвитку туристичних маршрутів відіграють традиції їх організації в минулому, а саме досвід таких туристичних підприємств, як «Супутник», обласне туристсько-екскурсійне об'єднання «Черкаситурист» Українського акціонерного товариства з туризму і екскурсій «Укрпрофтур», туристична компанія «БОН-тур» [12, с.23-26].

Таблиця 1.

Фактори обмеження або впливу щодо організації інклюзивного туризму

Фактор	Характеристика фактору впливу
Фізичний стан потенційних туристів	Інвалідність, обмежена дієздатність
Матеріальне становище потенційних туристів	Недостатність коштів для здійснення подорожі, відсутність спецтранспортів для туристичної поїздки, завищені ціни на засоби розміщення, наявність бюрократичних перешкод (наприклад, складності процедур оформлення віз для закордонних поїздок)
Відсутність або слабкий розвиток заходів щодо соціальної підтримки туризму та відпочинку	Обмеженість набору пропонованих туристських послуг і туристських дестинацій, доступних для осіб з обмеженими можливостями здоров'я, відсутність необхідної мотивації у людей до вчинення подорожей
Проблема слабкої інформованості щодо отримання необхідного або бажаного туристичного продукту	Слабкий розвиток маркетингу в туристичному сегменті

Важливим напрямом розвитку туристичних регіонів України є розробка та реалізація регіональних цільових програм у галузі інклюзивного туризму, яку можна представити у вигляді типової структури (Рис.3).

Рис.3. Типова структура розробки та реалізації регіональних цільових програм у галузі інклюзивного туризму

За результатами побудованої схеми типової структури розробки й реалізації регіональних цільових програм у галузі інклюзивного туризму, можна визначити основні стратегічні напрями її реалізації (табл.2).

Таблиця 2.

Основні напрями реалізації програми розвитку інклюзивного туризму в регіоні (побудована автором за Стратегією регіонального розвитку в Черкаській області, 2018)

Стратегічний напрям	Очікуваний результат
Реалізація політики держави у сфері туризму і діяльності курортів на Черкащині	- впорядкування використання туристичних ресурсів; - забезпечення доступності туристичних послуг для всіх категорій населення; - збереження та зростання кількості робочих місць; - висока соціальна та екологічна ефективність, формування позитивного туристичного іміджу області; - збільшення надходжень до державного та місцевих бюджетів; - висока економічна ефективність.
Оптимізація системи управління сферою туризму і діяльності курортів	- підвищення ефективності управління на рівні районів та забезпечення координації дій управлінських структур; - комплексне вирішення питань статистичної звітності у сфері туризму й діяльності курортів, інших об'єктів туристичної інфраструктури.
Забезпечення оптимального середовища сталого розвитку сфери туризму та діяльності курортів області, розвитку приватної ініціативи і підприємництва	- забезпечення збереження та раціонального використання цінних туристичних ресурсів області, їх доступності для всіх категорій населення; - формування сприятливого туристичного іміджу; - створення передумов для формування конкурентоспроможного обласного туристичного продукту; - посилення рівня безпеки туристів; - збільшення та впорядкування туристичних потоків; - збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів.
Впровадження інноваційного підходу до управління конкурентоспроможністю обласного та районних туристичних продуктів	- збільшення обсягів інвестування, кількості робочих місць, надходжень до бюджетів усіх рівнів; - зростання якості життя населення.
Забезпечення просвітницької діяльності й наукового супроводу сталого розвитку сфери туризму і діяльності курортів	- забезпечення сфери туризму і діяльності курортів кваліфікованими кадрами; - підвищення якості обслуговування туристів; - створення передумов для формування конкурентоспроможного обласного туристичного продукту; - збільшення туристичного потоку; - поліпшення туристичного іміджу області та держави.
Забезпечення ефективного просування обласного туристичного продукту на міжнародному та внутрішньому туристичному ринках	- створення позитивного туристичного іміджу області; - активізація формування туристичного продукту; - збільшення туристичних потоків.
Розвиток і утримання комунальних установ Черкаської обласної ради "Реабілітаційні центри"	- забезпечення збереження та раціонального використання цінних туристичних ресурсів області, їх доступності для всіх категорій населення; - проведення просвітницької та наукової роботи з екотуризму.

Становлення туристичної галузі в області стримується невирішеністю низки питань, розв'язання яких потребує державного регулювання та підтримки виконавчих органів влади. До цих питань слід віднести:

- нераціональне використання туристичних ресурсів області, зокрема природно-рекреаційних ресурсів та об'єктів історико-культурної спадщини;
- невідповідність об'єктів туристичної інфраструктури й туристичних послуг сучасним вимогам щодо технічної та функціональної якості;
- недосконалість системи державного управління туризмом і діяльністю курортів, низька ефективність взаємодії центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого

самоврядування, приватного сектору й громадськості в управлінні розвитком інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму і діяльності курортів тощо.

Безумовно, що для реалізації такого Проекту необхідні не тільки новітні методики, а й *матеріально-технічна база та професійні спеціалісти* по роботі з різними інклюзивними категоріями людей (підготовка спеціалістів у вищих навчальних закладах із таких напрямів, як: психологія, соціальна робота, фахівців галузі туристичної сфери та медико-реабілітаційної допомоги).

В останні роки в Україні розпочате відновлення реабілітаційних центрів найрізноманітнішого профілю. Так, у Черкаській області працює Центр реабілітації для молодих людей з інвалідністю, в якому соціальна реабілітація здійснюється через проведення соціально-побутової адаптації (приміщення забезпечені спеціальним обладнанням, поставленим за програмою "Tasіc" (спеціальні килимки з нековзкого матеріалу, накладні бортики для тарілки, клієнт самостійно може приймати їжу), що допомагає людині з інвалідністю бути незалежним у повсякденній діяльності, в самообслуговуванні та соціально-середовищній орієнтації [12, с. 23-26].

Результатом упровадження проекту з розвитку ІРСТ стане:

- реалізація концепції здорового способу життя для всіх інклюзивних категорій завдяки різним формам і методам туристичної діяльності;
- підвищення рівня адаптивних можливостей людей з інклюзією, відновлення та підтримка життєдіяльності й працездатності інваліда, звільненого у запас військового, який брав участь в АТО, переселенця, який втратив віру в життя, та ін.;
- розширення меж життєвого простору для людей з інклюзією, можливість інтегрування реабілітанта в суспільство, допомога в освоєнні нових навичок і трансформації світосприйняття;
- налагодження системи підвищення фахової кваліфікації керівників громадських організацій щодо надання реабілітаційних і соціальних послуг видами ІРСТ.
- поновлення матеріально-технічної бази лікувально-оздоровчих комплексів, залучивши до Проекту матеріально-технічні можливості лікувальних, адміністративних установ і вищих навчальних закладів, які беруть участь у даному Проекті;
- створити сучасну туристичну інформаційну інфраструктуру, а також забезпечити поширення інформації про туристичні ресурси України у світовому інформаційному просторі [3].

Таким чином Черкаську область, яка має усі необхідні складові для апробаційного експерименту з впровадження інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму, можна розглядати як експериментальний майданчик з комунікації та соціалізації людей з інклюзією, особливо людей з інвалідністю.

Висновки з проведеного дослідження. З вище викладеного дослідження можна зробити висновки, що створення доступних реабілітаційно-комунікативних умов адаптації людей з інклюзією та науково-практичне обґрунтування доцільності використання реабілітаційної допомоги у вигляді туристичних послуг на прикладі Черкаської області, дає можливість:

1. Проаналізувати ефективність реалізації апробаційного проекту з впровадження нового виду реабілітаційно-соціальної послуги – «Інклюзивний реабілітаційно-соціальний туризм (ІРСТ)», спрямований на осіб з інклюзією, і, в першу чергу, на осіб з інвалідністю, з метою поліпшення або відтворення їхньої життєдіяльності, соціальної адаптації та повернення до повноцінного життя.

2. Після комплексної апробації Програми з розвитку ІРСТ на прикладі Черкаської області, розвинути даний вид реабілітаційно-соціальної послуги – ІРСТ на високому загальнодержавному та міжнародному рівнях, із залученням усіх туристичних ресурсів України.

3. Організувати практичне забезпечення надання цієї послуги при наявності природно-ресурсного та рекреаційно-туристичного потенціалу певної території, задля створення на їх території спеціалізованих центрів інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму.

4. Представити реабілітаційно-соціальну послугу «Інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму» як унікальну, об'єднуючу в собі широкий комплекс соціальних, туристичних, реабілітаційних, соціально-психологічних заходів, невід'ємною складовою яких виступатиме реабілітація туристичного спрямування, як найбільш доступний метод адаптації людей з інклюзією до навколишнього світу.

5. Створити умови доступності на всіх туристичних об'єктах для осіб з інвалідністю та інших осіб, які їх потребують.

6. Забезпечити умови функціонування Єдиної туристичної інформаційної системи стосовно туристичних та рекреаційних ресурсів країни, придатних для використання інклюзивними туристами. До цієї системи увійдуть об'єкти культурної спадщини й природно-заповідного фонду.

Список використаних джерел

1. Ахметшин А. М. Туризм как нетрадиционный метод реабилитации и оздоровления инвалидов и пожилых людей в условиях рыночной экономики. Уфа: БРО ВОИ, 92 с.
2. Белоусова Н.В. Науково-теоретичне обґрунтування розвитку інклюзивного туризму в Черкаській області. Науковий збірник «Географія та туризм». Київ: Альфа-ПІК, 47, С.43-48.
3. Белоусова Н.В. Инклюзивный туризм в системе реабилитационной географии: від теорії до практики. Монографія. Київ: ТАЛКОМ, 364с.
4. Borisova, A.V. Semenenko. Inclusive tourism as a type of rehabilitation: the current needs of people with disabilities // Ukrainian Journal of Medical and Social Expertise. 2, 2015. -23-26. Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ujmse_2015_2_7.
5. Гай Т. І. Уманський костюл Успіня Богородиці: Проблеми збереження та використання. Черкащина в контексті історії України. Черкаси. – С. 246–252.
6. Гончаренко В. Черкащина в легендах та переказах: краєзнавчий довідник. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.А., 2006. - 384 с.
7. Горбик А. Проблемы охраны культурного наследия Украины на современном этапе / Черкащина в контексте истории Украины. Матеріали Третьої науково-краєзнавчої конференції Черкащини, присвяченої проблемам охорони, збереження та використання історико-культурної спадщини. Черкаси. 2008.- С. 8–12.
8. Гугля В. Суботів Хмельницьких / В. Гугля // Енциклопедія українознавства. Черкаси: Ваш дім, 2006. - с.20.
9. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. Чернівці: Книги-XXI, 2003. - 300 с.
10. Козловський С. В. (). Державне регулювання в галузі туризму: становлення та розвиток в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук. Київ, 2008.
11. Лавріненко Н. П. «Золоте туристичне кільце «Чигиринщини» // Черкащина в контексті історії України. Черкаси, 2008. – С. 173 – 176.
12. Науменко Л.Ю., В. В. Лепський, С. В. Макаренко, І. С. Борисова, О. В. Семененко. Інклюзивний туризм як вид реабілітації: сучасні потреби інвалідів // Український вісник медико-соціальної експертизи. №2, 2015.- С.23-26. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ujmse_2015_2_7
13. Нераденко Т. М. Дивосвіт Трипілля. Туристсько-краєзнавчий маршрут по державному історико-культурному заповіднику «Трипільська культура». - Черкаси, 2006. – С. 167–172.
14. Сушко Н. В. Історичні місця та розвиток туризму на Черкащині (90-ті роки ХХ століття – початок ХХІ століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук. Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2010.
15. Цибух В., Вихристенко Б., Попович С. Стан і перспективи розвитку туризму в Україні. Науковий журнал «Економіка і менеджмент». Київ: Видав. центр «КНУКиМ», Вип.2,1999. - С.4-8.
16. Щербина М. М. Туристичні можливості села Лебедин (Шполянщина). Черкащина в контексті історії України. Черкаси, 2008. – С. 218–223.

Список использованных источников

1. Ахметшин А. М. Туризм как нетрадиционный метод реабилитации и оздоровления инвалидов и пожилых людей в условиях экономики. Уфа: БРО ВОИ, 92 с.
2. Белоусова Н.В. Научно-теоретическое обоснование развития туризма в Черкасской области. Научный сборник «География та туризм». Киев: Альфа-ПІК, 47, с.43-48.
3. Белоусова Н.В. Инклюзивный туризм в системе реабилитационной географии: от теории к практике. Монография. Киев: ТАЛКОМ, 364с.
4. Borisova, A.V. Semenenko. Inclusive tourism as a type of rehabilitation: the current needs of people with disabilities // Ukrainian Journal of Medical and Social Expertise. V.2, 2015. -23-26. Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ujmse_2015_2_7.
5. Гай Т. И. Уманский костел Успения Богородицы: Проблемы сохранности и использования. Черкащина в контексте истории Украины. Черкасы. - С. 246-252.
6. Гончаренко В. Черкащина в легендах и пересказах: краеведческий справочник. Черкасы: Издатель Чабаненко Ю.А., 2006. - 384 с.
7. Горбик А. Проблемы охраны культурного наследия Украины на современном этапе. Математическая третья научно-культурная конференция Черкасы, посвященная проблемам охраны природы, культурно-историческому наследию. - Черкасы, 2008.- С. 8–12.
8. Гугля В. Суботин Хмельницких / В. Гугля // Энциклопедия украиноведения. Черкасы: Ваш дом, 2006. - с.20.
9. Кифяк В.Ф. Организация туристической деятельности в Украине. Черновцы: Книги-XXI, 2003. - 300 с.
10. Козловский С. В. Государственная регламентация в туризме: создание и продажа автомобилей в Украине: автореф. дис. на присв. науч. степени канд. наук. - Киев, 2008.
11. Лавриненко Н. П. «Золотое туристическое кольцо» Чигиринщины // Черкащина в контекстной истории Украины. Черкасы, 2008. - С. 173–176.
12. Науменко Л.Ю., В. В. Лепский, С. В. Макаренко, И. С. Борисова, О. В. Семененко. Инклюзивный туризм как вид реабилитации: общепотребительные ресурсы // Украинский медицинский медико-социологический факультет. №2, 2015.- С.23-26. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ujmse_2015_2_7
13. Нераденко Т. М. «Дивосвіт Трипілля». Туристско-краєзнавчий маршрут по державному-культурному заповіднику «Трипольська культура». - Черкаси, 2006. - С. 167–172.
14. Сушко Н. В. Историческая справка о туризме на Черкащине (90-е года ХХ столетия - первая половина ХХІ столетия) - автореф. дис. на присв. науч. степени канд. наук. Черкасы: ЧНУ имени Богдана Хмельницкого, 2010.
15. Цибух В., Выхристенко Б., Попович С. Состояние и перспективы развития туризма в Украине. Научный журнал «Экономика и менеджмент». Киев: Издат. центр «КНУКиМ», Вип.2,1999. - С.4-8.
16. Щербина М. М. Туристические возможности села Лебедин (Шполярского района). Черкащина в контексте истории Украины. - Черкасы, 2008. - С. 218-223.

References

1. Akhmetshin A.M. Tourism as an unconventional method of rehabilitation and rehabilitation of the disabled and the elderly in a market economy. Ufa, 2000. - p. 92.
2. Bielousova N. V. Scientific and theoretical substantiation of inclusive tourism development in Cherkasy region / N. V. Bielousova // Scientific collection "Geography and Tourism". Alpha-PIC. – Kyiv, 2019. – V.47. pp.43-48.
3. Bielousova N.V. Inclusive tourism in the system of rehabilitation geography: from theory to practice. Monograph. TALKOM. - Kyiv, 2018. - p.364.
4. Borisova A.V. Semenenko. Inclusive tourism as a type of rehabilitation: the current needs of people with disabilities // Ukrainian Journal of Medical and Social Expertise. V. 2, 2015. – pp. 23-26. Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ujmse_2015_2_7

5. Huy, T. I. Church of the Assumption named Saint Bohorodytsya of Uman: Problems of preservation and use / T. I. Huy // Cherkasy Region In the Context of the History of Ukraine. - Cherkasy, 2008. - p. 246–252.
 6. Honcharenko, V. Cherkasy region in legends: a local history guide / V. Honcharenko// Publisher Chabanenko Y.A.. – Cherkasy, 2006. – p. 384.
 7. Horbik A. Problems of protecting the cultural heritage of Ukraine at the present stage / Cherkasy in the context of the history of Ukraine. Materials of the Third Scientific Conference of Cherkasy Region on the Problems of Protection, Preservation and Use of Historical and Cultural Heritage. Cherkasy, 2008. – pp. 8 – 12.
 8. Hugli V. Subotiv of Khmelnytskyi. Encyclopedia of Ukrainian Studies / V. Hugli // Cherkasy: Vash dim, 2006. – p. 20.
 9. Kifyak, V.F. Organization of tourist activity in Ukraine. Books-XXI. - Chernivtsi, 2003. – p.300.
 10. Kozlovskiy, E.V. State regulation in the field of tourism: formation and development in Ukraine: abstract for the PhD. Kyiv, 2008.
 11. Lavrinenko, N.P. "Golden Tourist Ring" of Chyhyryn region // Cherkasy region in the context of Ukrainian history. Cherkasy, 2008. - pp. 173–176.
 12. Naumenko L.Yu., V.V. Lepsky, S.V. Makarenko, I. S. Borisova, O. V. Semenenko. Inclusive tourism as a form of rehabilitation: presently needed invalid // Ukrainian News of Medical and Social Expertise. No. 2, 2015.- S. 23-26. - Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ujmse_2015_2_7
 13. Neradenko, T. M. The wonder of Trypillia. Tourist and Local History Route to the Trypillia Culture. Cherkasy, 2006. – pp. 167–172.
 14. Sushko, N.V. Historical places and development of tourism in Cherkasy region (90s of XX century - beginning of XX century): abstract for PhD. Cherkasy: Bohdan Khmelnytskyi National University, 2010.
 15. Tsibuh, V., Vihristenko, B., Popovich, S. Status and prospects of tourism development in Ukraine. Economics and Management Scientific Journal. Kyiv: Issued. center «KNUKiM», V.2.,1999. – pp.4-8.
- Shcherbina, M. M. Tourist opportunities of the village of Lebedin (Shpolyan region). Cherkasy region in the context of Ukrainian history. Cherkasy, 2008. – pp. 218–223.

Надійшла до редколегії 28.10.19